

Kong Davids

grænsefæstning

*Dette potteskår rummer den ældst kendte tekst på hebraisk. Den er ikke ridset ind på skåret, men skrevet med blæk, som er falmet meget. Teksten er derfor meget vanskelig at tyde.
© G. Laron og Hebrew University of Jerusalem.*

- hvad 2009-udgravningerne på Kh. Qeiyafa bragte for dagen

Af lektor Carsten Vang

2008 blev et skelsættende år for forståelsen af kong David og hans tid. En stor, befæstet by blev fundet, som ifølge udgraverne kun eksisterede, mens David var konge. Meget sensationelt fandt man også et beskrevet potteskår i et af husene. Hvordan er det så gået i 2009? Kunne denne opsigtsvækkende datering bekræftes? Og hvad står der på potteskåret? På en konference i New Orleans i november 2009 fremlagde udgraverne deres seneste resultater og analyser.

Stedet hedder Khirbet Qeiyafa, som er arabisk for "Den skønne ruin". Det ligger på nordsiden af Terebintedalen i den vestlige del af Juda og bevogter vejen mellem Juda stammes område og filisterbyen Gat 11 km længere ude mod vest. Det var i Terebintedalen, at David mødte filisteren Goliat og slog ham til jorden med en sten, som han havde samlet op fra bækken i dalens bund (1 Sam 17).

Kh. Qeiyafa var en meget stærkt befæstet by, som dækkede et areal på ca.

2,3 ha. Bymurene er opført med enormt store kampesten og når mange steder op i 2-3 meters højde.

KUN TO PERIODER

Udgravningerne i 2008 syntes at vise noget yderst specielt omkring Kh. Qeiyafa: Byen var

kun beboet i to korte faser, nemlig helt i begyndelsen af Jern II A-perioden og så i hellenistisk tid. Byen eksisterede altså udelukkende i perioden 1010-970 f.Kr. (kong Davids tid), måske i endnu kortere tid, og i det 4.-3. årh. f.Kr. (begyndelsen af hellenistisk tid). Der var ingen bebyggelse på stedet før David. Byen synes at være totalt opgivet og forladt gennem hele kongetiden og hele den persiske periode (970-332 f.Kr.). Og den blev opgivet igen i det 3. århundrede.

Denne sensationelle datering bygger især på to forhold: Keramikken og kulstof-14 datering af nogle olivenkerner fundet på gulvet i et af husene. Det gør stedet så enestående, at der kun er to klart afgrænsede og kortfristede byggefaser at forholde sig til.

BYENS PLAN

I 2008 fandt man ud af, at bymuren er en kasematmur, d.v.s. en dobbeltmur med rum. Det særlige er imidlertid, at de yderste huse er bygget sammen med kasematmuren, således at hvert rum i kasematmuren samtidig er det bagerste rum i et hus.

Samme byplan kan ses i andre byer i Juda. Det gælder byer som Bet Shemesh, Be'ersheba, Mizpa (Tell en-Nashbe) og Tell Beit Mirsim. Denne byggestil findes ikke i nogen af de kana'anæiske byer og heller ikke i de israelitiske byer længere mod nord. Kh. Qeiyafa er det tidligste eksempel på denne særlige byplan, hvor bymur og huse er bygget sammen.

UDGRAVNINGERNE I 2009

Hvordan gik det så med udgravningerne i 2009? Kom der nye data frem, som gør, at den sensationelle datering af befæstningen til kong Davids tid alligevel ikke holder stik? Eller kan de seneste fund

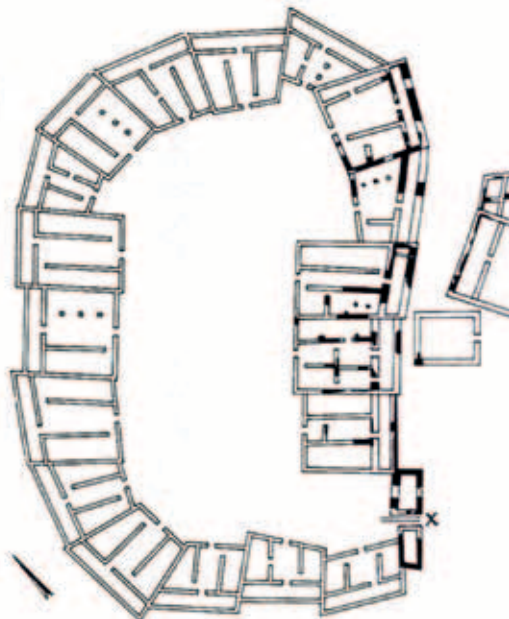

Kh. Qeiyafa ligger strategisk ved udkanten af Juda stammes område.

bekræfte den datering, som man nåede frem til i 2008?

I sommeren 2009 fik udgraverne afdækket et større areal på begge sider af den byport, der vender mod vest: Nu har man frilagt 4 kasematrum på den nordlige side og to på den sydlige side af porten. Hvert rum er ca. 7 m langt og 4 m bredt. Desuden fik man bygget noget af byporten op – til glæde for de besøgende.

I 2008 fandt man konturerne af en ny byport i den sydlige mur. Sidste sommer begyndte man så at udgrave denne anden port, og her nåede man at frilægge to kasematrum på hver side af sydporten. Den sydlige port er en firkammerport ligesom vestporten. Ifølge udgraverne er det meget usædvanligt, at en by på den tid har mere end én portindgang. →

Husene i den første befæstede by i Be'ersheba var bygget i en ring, således at bagvæggen samtidig dannede bymuren, ligesom i Kh. Qeiyafa. © Biblical Archaeology Review 1980.

NYT GEMMESTED FOR KULTISKE GENSTANDE

I en hule ved *tel Kashi*, få km nord for *tel Jokneam*, har man fundet en usædvanlig samling af over 250 genstande, især af kultisk art, f.eks. røgelsesstandere, skåle, tallerkener, et kvindeansigt (sikkert fra et drikkekar til kultisk brug). Det specielle er, at over 100 af genstandene er fundet i hel tilstand og ikke smadret. De er blevet omhyggeligt lagt i gemmestedet lag på lag.

De fundne genstande dateres til ca. 1500 f.Kr., 100 år før Israels indvandring. Muligvis er de blevet gemt der, fordi tiderne var urolige, og fremmede hære hærgede i omegnen. Udgraverne gætter selv på, at deponeringen kan have forbindelse med egypternes belejring omkring 1465 f.Kr. af byen Megiddo, 11 km derfra.

Kvindeansigt fra et kar til drikofre.
© Israel Antiquities Authority.

Luftfoto af Kh. Qeiyafa taget mod øst. Nederst i billedet ses vestporten og de afdækkede kasemattrum. Det røde kryds viser, hvor inskriptionen blev fundet i 2008. Til højre (mod syd) anes den nye port, som blev udgravet i 2009. © Biblical Archaeology Review 2010.

Den seneste udgravning bekræftede til fulde, at Kh. Qeiyafa kun var beboet i to korte faser, nemlig 30-40 år omkring år 1000 og i tidlig hellenistisk tid (300-250 f.Kr.). Klippen dukker op umiddelbart under den første beboelsesfase. Der er ikke noget før Davids tid.

Den keramik, som er fundet i lagene, svarer på alle måder til de potter og krus, som var i brug i de jødiske byer omkring 1000 f.Kr. Derimod er der meget lidt filistæisk keramik, selv om den store filisterby Gat kun lå 11 km længere mod

vest. Der er en meget stor grad af overensstemmelse med den keramik, der er fundet i tilsvarende lag i Jerusalem.

2009-udgravningerne støttede dermed fuldt ud den tidligere datering af Kh. Qeiyafas første periode.

MANGE FORRÅDSKAR

I adskillige rum fra den ældste periode lå der mange knuste forrådskar på gulvene. I løbet af de to sæsoner, som man har gravet, har man fundet ca. 200 kar, hvilket er væsentlig flere end i andre store byer.

Karrene viser sig at være produceret i lokalområdet; de er ikke importeret udefra.

Mange af disse kar er forsynet med særlige mærker på hankene, lavet med aftryk af fingre. Der synes at have været en masseproduktion af forrådskar til brug for en central instans. Alt peger i retning af, at der har været en central magt inde i landet, som har iværksat opførelsen af denne stærke fæstning på grænsen til filistrenes land, og som har samlet store mængder forråd.

BLIV ABONNENT PÅ

Ordet & israel

- Aktuelt nyt fra Israel
- De bibelske profetier
- Messianske jøder
- Bibelens jødiske baggrund

Resten af 2010: GRATIS

For unge: gratis indtil du fylder 26 år!

kontor@ordetogisrael.dk • Tlf.: 86 98 79 12
www.ordetogisrael.dk

Israel & mission

Læs Israelsmissionens avis
"Evangeliet og den jødiske verden"
 hvis du vil vide mere om mission blandt jøder og hvis du vil holdes opdateret på messianske jøders vilkår.

Få avisen gratis fra
 Den Danske Israelsmission
 Tlf. 7456 2233
 kontor@israel.dk - www.israel.dk

PS. Avisen er gratis, men vi vil være glad for et frivilligt støtte-abonnement på 90,- kr. om året.

KUN KORT TID

Befæstningen er blevet opgivet igen efter bare en generation. Hvorfor ved udgraverne ikke. Der er ingen spor efter brand; man har ikke fundet noget tegn på askelag. På den anden side tyder meget på, at murene er kollapsede, og de store sten er faldet ned og har knust krukkerne på gulvene.

Måske har den politiske situation ændret sig efter kort tid, og grænsebefæstningen er blevet flyttet længere mod vest, fordi de mægtige filisterbyer ikke længere udgjorde nogen trussel.

BETYDNING

Udgravningerne af Kh. Qeiyafa er så betydningsfulde, fordi de viser, at der på Davids tid var en stærk, centraliseret magt i landet, som var i stand til at opføre enormt stærke grænsebefæstninger i løbet af ganske få år. Fundene føjer sig sammen med andre arkæologiske vidnesbyrd om, at der vitterligt fremstod en centraliseret magt i landet på dette tidspunkt, sådan som Bibelen beretter. Byen giver endnu et eksempel på den særlige judæiske stil for organiseringen af byer. Det beskrevne potteskår vidner om, at skrivekunsten var udviklet i landet, og at i al fald nogle kunne gemme og læse informationer i skriftlig form.

Fordi keramikken i det ældste lag på Kh. Qeiyafa kan dateres så præcist til Davids tid, har vi nu for første gang mulighed for at få en helt præcis datering af tilsvarende potteskår i Jerusalem. De tilsvarende lag i Jerusalem kan nu dateres til begyndelsen af det 10. årh. f.Kr. (Davids epoke) og ikke til det 9. årh., sådan som nogle forskere ellers har hævdet lige til nu.

Vi får i disse år epokegørende ny viden om kong Davids tid. Også i år har der været gravet på Kh. Qeiyafa, men resultaterne er endnu ikke blevet offentliggjort. Det bliver meget spændende at følge de kommende års udgravninger på Kh. Qeiyafa og andre byer i området. —■

Læs mere:

TEL 2009/1, side 3-7: "Fundet for nylig: En befæstet by fra kong Davids tid".

Læs mere på TELs linkside

Potteskåret

Det beskrevne potteskår, som blev fundet i 2008 i det ældste lag i byen, har desværre vist sig væsentligt vanskeligere at tyde, end mange håbede. Det består af fem linjer tekst, skrevet med en slags blæk. Mange af bogstaverne er derfor falmet bort, og trods adskillige højteknologiske fotos af skåret er det ikke lykkedes at få teksten frem i sin helhed.

Misgav Haggai, der er israelsk skrifteksper, fremlagde i efteråret 2009 dette udkast til oversættelse:

- 1 Gør ikke [ ] og tjener a[...]
- 2 dommer ... [ ] El(?)...
- 3 El(?) og Ba'al
- 4 pe[rso]n vil hævne, YSD konge (af) G[at(?)]
- 5 Seren(?) a[...] fra Gederot (?)

Teksten synes at begynde med en befaling "gør ikke", og navneordene "tjener", "dommer" og "konge" fremstår tydeligt. Den synes at omtale en konge af Gat, hvilket er interessant, da den store filisterby Gat (Tell es-Safi) kun ligger få km fra Kh. Qeiyafa. Måske kan ordet seren også læses (linje 5). seren er det særlige hebraiske navn for filistrenes fyrster (1 Sam 5,8). Det er muligt, at linje tre omtaler den kana'anæiske gud Ba'al.

Denne tekst synes at have været en officiel notits af en art, som har indeholdt en befaling i relation til en filisterkonge. Desværre kan vi ikke få sammenhæng i teksten. Men den er et klart vidnesbyrd om, at skrivekunsten var i brug i Israel væsentligt tidligere, end de fleste hidtil har troet.

Kh. Qeiyafa ligger som en grænsepost med udsigt over den vigtige vej, der løb gennem Terebintedalen til filisterbyen Gat. Det var i Terebintedalen, at David kæmpede mod Goliat (1 Sam 17,2). © Jossi Garfinkel og Hebrew University.